

ÖNE ÇIK, HAYAT KURTAR.

TÜRKÖK, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın, kemik iliği nakli bekleyen hastalar ve çok sayıda gönüllü vericiye ait doku grubu antijeni bilgilerinin depolandığı Kemik İliği Bankasının (KİB) kurulması ve kemik iliği nakli ile ilgili merkezler arasında koordinasyonun sağlanması için oluşturduğu **TÜRKİYE KÖK Hücre Koordinasyon Merkezi**'nin adıdır. Bu merkeze, gönüllü kemik iliği veya periferik kök hücre bağışçılarının kazanılması Türk Kızılayı tarafından sağlanmaktadır.

Kök Hücre

Yaşam boyu kendi kendini yenileme ve farklı, tamamen olgun hücrelere dönüşebilme kapasitesine sahip hücrelerdir. İhtiyaç olduğu zaman kendilerinden sonraki hücrelere farklılaşarak, hücrelerin gelişimini, olgunlaşmasını ve çoğalmasını sağlarlar.

Erişkin kök hücrelerden olan hematopoetik kök hücreler;

- Tüm kan hücrelerine farklılaşabilirler.
- Kemik iliği, kan ve göbek kordonundan elde edilirler.
- Uygun koşullarda dondurularak canlılığını korurlar.

Damar yolu ile verildiğinde kemik iliğine yerleşir ve hematopoezi (kan hücrelerinin oluşumu) başlatırlar.

HLA, bir kişinin dokusunun diğer bir kişiye ne kadar uyduğunu gösterir. HLA doku tipi kalıtsal olup, kişinin kardeşleri, varsa ikizi en iyi eşleşme ihtimali olan kişilerdir. Hastanın ailesi içerisinde eşleşme bulunamaz ise tarama sizin gibi akraba olmayan kişiler arasında yapılmaya başlanır. Bir bağışçının, bir hasta için uygun olduğunun belirlenmesi, HLA doku tiplerinin eşleşmesi ile olur. Bağışçı ve hastanın HLA sonuçlarının yüksek oranda eşleşmesi, en iyi nakil sonucunun alınmasına neden olur.

Kök Hücre Tedavisi Uygulanan Hastalıklar

- Kemik iliği kanserleri
- Lenfomalar
- Çeşitli organ kanserleri
- Kemik iliğinin yetersiz çalıştığı veya çalışmadığı durumlar
- Kalıtsal anemiler
- İmmün yetersizlikler
- Kalıtsal metabolik hastalıklar

Kök Hücre Bağışçısı olmak için;

18-50 yaş aralığında sağlıklı her kişi kök hücre bağışçısı adayı olmak için başvuru yapabilir. Başvuru sonrası bir bilgilendirme görüşmesi yapılır. Eğer bağışı kabul ederseniz, Gönüllü Kök Hücre Bağışçısı Bilgilendirme ve Onam Formunu doldurup imzalayarak bu bağışı resmi olarak onaylamanız sizden istenir ve ardından 3 tüp kan örneği alınır. Türk Kızılayı tarafından kan örnekleriniz HIV, Hepatit ve Sifiliz gibi enfeksiyon hastalıkları açısından test edilir. Bu hastalıkların varlığı tespit edilir ise bağışçı olamazsınız ve bu konuda bilgilendirilirsiniz. Eğer enfeksiyöz hastalıklar açısından test sonucunuz negatif ise kan örneğiniz HLA (insan lökosit antijeni) doku tipinizin belirlenmesi için TÜRKÖK Doku Tiplendirme Laboratuvarı'na gönderilir ve test sonuçları Kemik İliği Bankası'na aktarılır.

Periferik kök hücre veya kemik iliği nakli bekleyen hastalar için bağışçı adayı olmak istiyorsanız ülkemizde ve dünyada nakil olmayı bekleyen herhangi bir hasta için sizin verileriniz de değerlendirmeye alınacaktır.

Eşleşme ve Nakil Süreci ile ilgili Açıklamalar:

- 1. Bilgilendirme Görüşmesi:** Bir hasta için, en iyi eşleşme olan bağışçı adayı olduğunuz TÜRKÖK taramalarında tespit edilmesinden sonra, koordinasyonu sağlayacak olan Türk Kızılayı yetkilisi tarafından sizinle bir görüşme gerçekleştirilir. Görüşme sonrası doku uyumunuzun yeniden değerlendirilmesi için sizden yeni kan örnekleri alınır ve TÜRKÖK Doku Tiplendirme Laboratuvarı'na gönderilir.
- 2. Doku Uyumu Doğrulama Testi:** Doku uyumunuzun yeniden doğrulanması testi için, sizden alınan yeni kan örnekleri ve hastadan alınan yeni kan örnekleri TÜRKÖK Doku Tiplendirme Laboratuvarı tarafından çalışılır. Doğrulama testleri sonrası tekrar Türk Kızılayı yetkilisi sizinle temasa geçer; nakil gününü ve bağış için hastanın doktorunun kemik iliği mi yoksa periferik kök hücre mi tercih ettiği bilgisini verir. Doktor hasta için gerekli olan en iyi yöntemi istemektedir. Ama sizin son kararınız önemlidir ve bu karar doktora iletilir. Eğer hala bağışta bulunmayı kabul ediyorsanız, işlemler başlar. Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen kişiler eşliğinde sağlık muayenesi ve tetkik işlemleriniz başlatılır.
- 3. Sağlık Muayenesi ve Tetkikler:** Bağışçı olmak için uygunluğunuzun belirlenmesi için ayrıntılı fizik muayeneniz yapılır. Elektrokardiyografi (EKG), akciğer filmi ve çeşitli testler (idrara, kan testleri, bayanlar için hamilelik testleri gibi) yapılır. Bu testler bağışın, sizi ve hastayı herhangi bir risk altına sokmayacağından emin olmak için yapılır.

Nakil sonrasında ilk bir ay içerisinde TÜRKÖK tarafından tekrar sağlık muayeneniz yaptırılır.

- 4. Zaman Planlaması:** Ortalama bir bağış süreci 4-6 haftalık bir zaman aralığında 20-30 saatlik bir zamanınızı alır.

Muayene, tıbbi işlemler ya da diğer bağış ile ilgili harcamalar konusunda bağışçıdan hiçbir ücret talep edilmez ve Bağışçının sosyal güvenliği kesinlikle kullanılmaz.

Herhangi bir zaman diliminde bağış kararından vazgeçme hakkına sahipsiniz. Ancak kök hücre bağışçısı olarak uygun bulduktan sonra, özellikle hasta nakil için tedaviye başladıktan sonra kararınızdan vazgeçerseniz, hastada hayati tehlike oluşabilir.

Bağış Yöntemleri:

- 1. Periferik Kök Hücre Toplama Yöntemi:** Bağışçının periferik kanından toplanan kök hücrenin hastaya nakledilmesini içeren bir tedavi yöntemidir. En sık tercih edilen yöntem olup, bağış için damar yapınızın uygunluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

G-CSF (Granülosit Koloni Uyarıcı Faktör) bağışçının deri altına 4-5 gün boyunca günde iki kez enjekte edilir. G-CSF enjeksiyonuna başladıktan sonraki 4. ya da 5.günde, kanda kök hücreler artmaya başlar. Bu bağış esnasında kolunuzdan steril bir iğne yardımı ile alınan kan, aferez cihazında ilerler ve bu cihazda 4-5 saatlik bir aferez prosedürü sonunda kök hücrelerin

diğer kan bileşenlerinden ayrılması sağlanır. Bu kök hücresi ayrılmış kan, diğer kolunuzdan tekrar vücudunuza verilir.

Eğer damar yapınız uygun değil ise, alternatif olarak santral yoldan (boyun damarınız) lokal anestezi altında bir kateter takılarak kök hücreler toplanır. Kateter sıklıkla 4 saat süreyle takılı kalır, bazı durumlarda ikinci gün tekrar kök hücre toplanması gerekmesi halinde 24 saat süre ile takılı kalabilir. Ancak bu yöntem nadiren gereksinim duyulur ve sizin vereceğiniz karar önemlidir.

İşlem sırasında önemli bir rahatsızlığın olması beklenmez. Nadiren geçici olarak dudaklarda ve parmaklarda uyuşma hissi olabilir. Bağış sonrası, eve gitmek için kendinizi iyi hissedene kadar gözlem altında tutulursunuz. Bağıştan sonraki 48 saat içerisinde, G-CSF'ye ait yan etkiler (kas/kemik ağrıları, ateş, tansiyonda yükselme v.b.) kaybolur. Bağışçı rahatlamak için aspirin içermeyen ilaçlar (Acetaminophen, İbuprofen v.b.) alabilir. Bağıştan sonraki 2 gün içerisinde birçok bağışçı günlük aktivitelerine dönebilir. Eğer günlük aktiviteleriniz fiziksel iş gücü gerektiriyor ise daha fazla istirahate ihtiyaç duyabilirsiniz.

- 2. Kemik İliği Toplanması:** Bu işlemi tercih eden bağışçıdan; işlemden yaklaşık 1 hafta önce 1 ünite kan alınarak, tekrar kendine verilmek üzere saklanır. Gerekli sağlık kontrolleri ve genel anestezi alıp alamayacağına ilişkin tetkikler yapıp, hastaneye yatışı gerçekleştirilir. Bu işlemde 1 veya 2 saat kadar genel anestezi alınır. Anestezi verildikten sonra doktor, cilt üzerinden küçük bir kesi (dikiş atılmasına gerek olmayan) açarak özel bir iğne yardımı ile kalça kemiğinizin arkasına (pelvis kemiği) ilerler.

Bağışçı aynı günün akşamında veya ertesi gün taburcu edilir. Bağış sonrası ilk 2 ya da 3 hafta biraz ağrı, yara yerinde sızı ve tutukluk hissedilebilir. Bağıştan sonraki ilk 2 hafta ağrı kaldırılmamalı, ağır sporlar yapılmamalıdır. Bağıştan sonraki 2 gün içerisinde birçok bağışçı günlük aktivitelerine dönebilir. Eğer günlük aktiviteleriniz fiziksel iş gücü gerektiriyor ise daha fazla istirahate ihtiyaç duyabilirsiniz.

Gizlilik:

TÜRKÖK, hasta ve bağışçının gizliliğini korumayı taahhüt eder. Bağışçı ve hastanın kişisel bilgilerinin saklanması yasalar gereğidir. Gizliliğin sağlanması konusunda bizimle iş birliği yapmanız sizden beklenir. Gizlilik için verilmiş olan bu söz, hem bağışçıyı hem de hastayı istenmeyen tanıtım, temaslar, bağışa zorlama ya da para teklif edilmesi gibi durumlardan korumak içindir. Bağışçıya hastayla ilgili sadece, hastanın yaşı, cinsiyeti ve hastalığı hakkında bilgi verilirken, hastaya ise sadece bağışçının yaşı ve cinsiyeti söylenir.

Bağış Sonrasında Hasta ile İletişim:

Bağıştan sonraki ilk 1 yıl boyunca, hastaya, içerisinde özel bilgilerinizi içermeyen mektup yazmanıza izin verilebilir. Bu iletişim kesinlikle isim, adres, telefon numarası, şehir, ülke gibi iletişim bilgilerini içermemelidir ve bu mektup TÜRKÖK aracılığı ile hastaya ulaştırılır. Bağıştan 2 yıl sonra hasta ile direk iletişime geçmenize izin verilebilir. Ancak bu görüşme hasta ve bağışçının aynı anda rıza göstermesi sonucu gerçekleşebilir.